

prof. UAM dr hab. Bogdan Hojdis
Instytut Filologii Polskiej UAM
tel. służbowy 618294542, tel. kom. 601775861
e-mail służbowy hojdis@amu.edu.pl
e-mail prywatny hojdis@gmail.com

**Zalecenia techniczne i redakcyjne dla osób przygotowujących
materiały do wydania Dzieł wszystkich Jana Kochanowskiego**
(zmodyfikowane w grudniu 2022 roku)

A. Teksty (dokumenty edytora MS Word)

1. Oprogramowanie

Ze względu na wyposażenie w starszą wersję fontów odradzamy korzystanie z komputerów stacjonarnych (bądź laptopów) z systemami operacyjnymi Windows XP, oraz Vista. Możliwe jest korzystanie z Windows 7 lub 8.1, zalecamy jednak systemy Windows 10 i 11.

Do pisania proszę używać wyłącznie aplikacji Microsoft Word w wersji 2019, 2021 lub Microsoft 365 (na komputerach Apple najlepiej w wersji Microsoft 365). Przy czym pliki można zapisywać zarówno w formacie DOC, jak i DOCX.

Jeżeli w trakcie prac edytorskich zostały już napisane teksty w systemach Windows XP lub Vista, albo w starszych wersjach MS Word niż 2019 (2021, Microsoft 365), to proszę otworzyć je w zalecanych wersjach systemów operacyjnych i programu MS Word w celu sprawdzenia poprawności znaków pisarskich – w szczególności transliteracji oraz fragmentów greckich.

Redaktorom, którzy nie dysponują rekomendowanym oprogramowaniem, możemy udostępnić komputery do pracy zdalnej (przez usługę Podłączanie pulpitu zdalnego) lub roczną licencję na pakiet Microsoft 365.

2. Fonty

W roku 2018 zalecaliśmy do wpisywania tekstu polskiego i łacińskiego fontu Times New Roman, natomiast do greki – Palatino. Kupiliśmy jednak do składu zmodyfikowany font Plantin MT Pro Koch, który można pobrać z serwera DWJK-IBL (ścieżka dostępu /Materiały produkcyjne/Fonty/Plantin MT Pro od KENTYPE). Font ten posłuży docelowo do składu tomów Kochanowskiego w aplikacji zecerskiej, dlatego obecnie prosimy korzystanie tylko z fontu Plantin MT Pro Koch również w edytorze Word – a więc na etapie redakcji naukowej i wydawniczej (adiustacji). Fonty Times New Roman oraz Palatino w napisanych wcześniej dokumentach proszę zastąpić jednolitym fontem fontu Plantin MT Pro Koch. Pozwoli to uniknąć podczas konwersji ewentualnego przeinaczenia znaków, którego odkrycie i poprawa wymaga przecież żmudnej korekty.

3. Formatowanie tekstu

Generalnie tekst w Wordzie przeznaczony do składu w programie zecerskim nie musi być sformatowany tak starannie, jak w wypadku drukowania bezpośrednio z tego edytora, na przykład jako makiety do recenzji czy adiustacji. Wprost przeciwnie, niektóre elementy formatowania tekstu powodują podczas importu do programu zecerskiego powstawanie błędów, których pierwotnie nie było. Do owych niepożądanych sposobów delimitowania, wyróżniania i formatowania tekstu należą:

- **podziały na sekcje** i wszelkie związane z nimi czynności automatycznego formatowania (generowanie żywych pagin, generowanie list/spisów, restartowanie numeracji przypisów i pagin) – blokuje to import tekstu do programu zecerskiego,
- **wstawianie pól tekstowych** uniemożliwia zaimportowanie tekstu w postaci jednolitej kolumny,
- **stosowanie innych stylów niż *Normalny* oraz *Przypisy dolne***, które powoduje podczas importu zmianę formatowania występujących po nich akapitów (np. nałożenie pogrubienia na cały akapit poniżej tytułu), przeto tytuły, śródtytuły, cytaty itd. lepiej zaznaczyć i sformatować ręcznie niż stosować kolejne style nagłówkowe czy akapitowe z szablonu stylów Worda,
- **umieszczanie istotnych treści w nagłówkach bądź stopkach** kolumny (strony), ponieważ są one usuwane podczas importu do programu zecerskiego,
- **ręczne, wymuszone podziały wiersza**, gdyż blokują w programie zecerskim wyrównywanie liczby znaków w wersie, przez co powstają zbyt duże spacje międzywyrazowe lub międzyliterowe (rozsuwają tekst),
- **używanie twardych spacji**, jako że przyczynia się do powstania nierównych świateł międzywyrazowych w składzie książkowym (wyjątkiem może być użycie twardych spacji przy kreskach pionowych, o czym niżej),
- **automatyczne numeratory i punktory**, ponieważ są one usuwane podczas importu do aplikacji zecerskich i trzeba je przywracać ręcznie podczas korekty, lepiej zatem stosować numerowanie i punktowanie ręczne już w Wordzie.

W wypadku graficznego wyróżnienia metryki wiersza głębokość przesunięcia kolejnych wersów w prawo proszę opisać w tekście (w nawiasach ostrokątnych) jako przesunięcie na przykład pod trzecią literę wersu powyżej, pod piątą wersu powyżej itp. Zauważyliśmy bowiem, że w Wordzie zazwyczaj takie formatowanie wykonuje się przy pomocy nieprecyzyjnych tabulatorów.

Różnicowanie tytułów nadrzędnych i podrzędnych musi zachować rozwiązania typograficzne przyjęte w tomach z lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku (mniejszy lub większy stopień pisma, krój zwykły albo gruby, minuskuły bądź majuskuły itp.). Aby zatem nie dochodziło do przeinaczeń w składzie, prosimy o sprawdzenie w tomach wcześniejszych graficznej hierarchizacji tytułatury i zastosowanie jej, albo

umieszczenie w tekście (w nawiasach ostrokątnych) wskazówek: „Ten tytuł złożyć tak jak tytuł w tomie x na stronie y”.

Na koniec prosimy, aby poszczególne zespoły redakcyjne umieszczały na serwerze DWJK-IBL tekstowe (bez obrazków) pliki Worda w rozbiciu na poszczególne części danego tomu. Pliki te, sformatowane według powyższych zaleceń, będą podstawą do dalszych prac wydawniczych. Ponadto informujemy, że prawdopodobnie nie pojawi się konieczność dzielenia na woluminy na przykład tomu 3 (*Fraszki*), ponieważ we wniosku na druk uwzględniliśmy oprawę szytą i klejoną oraz okładkę twardą, dzięki czemu objętość pojedynczego tomu może przekroczyć tysiąc stron.

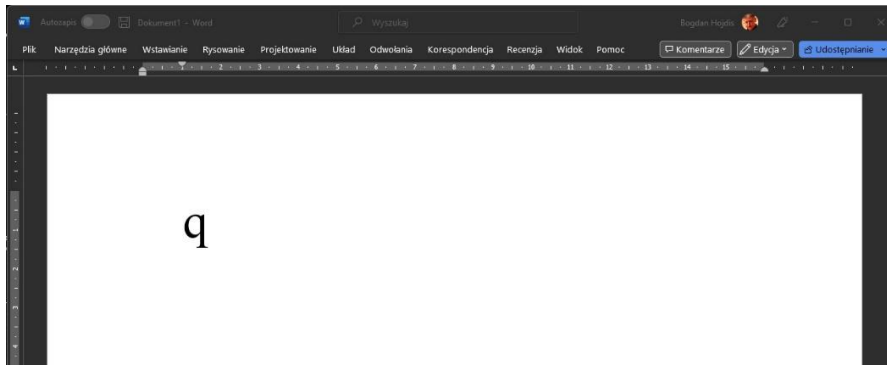
4. Redakcja

Podczas analizy materiałów przekazywanych od marca 2016 roku do września 2022 roku zauważyliśmy rozmaite niekonsekwencje.

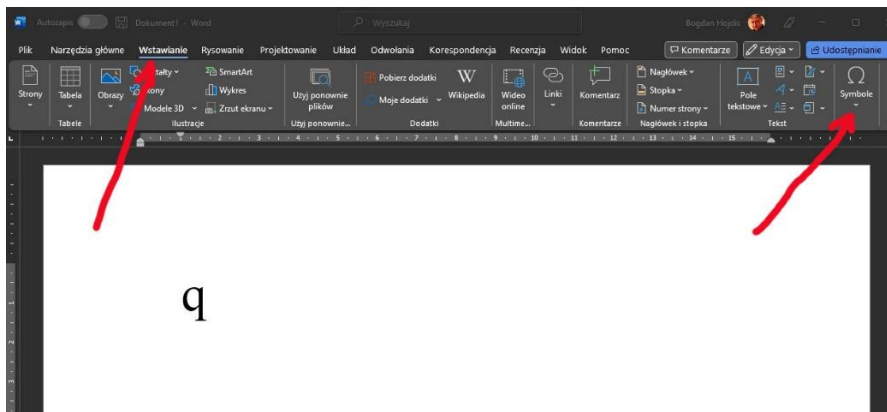
Glify. Poza znanymi problemami dotyczącymi znaków specjalnych w tomie 11 (*Ortografia polska*) kłopoty z odnalezieniem i zastosowaniem odpowiedniego glifu z tablicy kodowej fontu widoczne są niekiedy w innych tekstach.

- a. Oddając długie s powinniśmy wszyscy używać znaku ł (pozycja w tablicy znaków unicode U+017F), który ma również wersję italicową ł. Proszę **nie korzystać ze znaku ƚ** (pozycja w tablicy znaków unicode U+0283), który jest obecny w Times New Roman ale brak go w Plantin MT Pro Koch i po zmianie fontu długie s musiałyby być na nowo wpisane do całego tekstu (*sic!*).
- b. Ponownie w programie zecerskim musiałyby być odtworzona również kontrakcja q₃ (*Aratos*), dlatego lepiej oddać ją w transliteracji jako q^{ue}.
- c. Trudności dotyczące wprowadzenia nietypowego glifu sprawiły, że w makietach zamiast znaku pojawiały się sporadycznie mapy bitowe, na przykład igni^{qz} (*Aratos*), gdzie szara litera q z akutem jest obrazkiem. Bardzo prosimy nie stosować takich tekstowo-ilustracyjnych hybryd. Rozwiązaniem jest skorzystanie w programie Word z łączących znaków diakrytycznych. Wprawdzie są one dostępne tylko dla fontu Times New Roman, ale gotowe wieloznaki można potem zamienić na font Plantin MT Pro Koch.

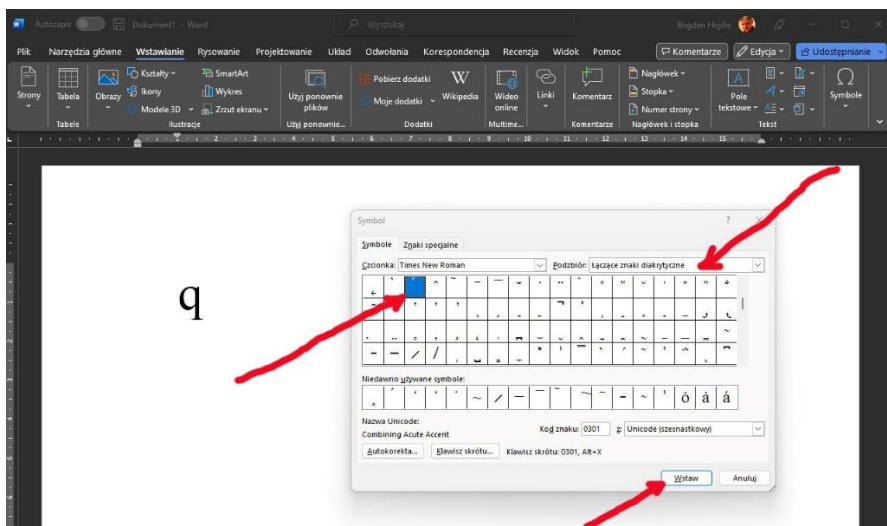
A oto stosowna instrukcja. Wpisujemy w dokumencie na przykład literę q,

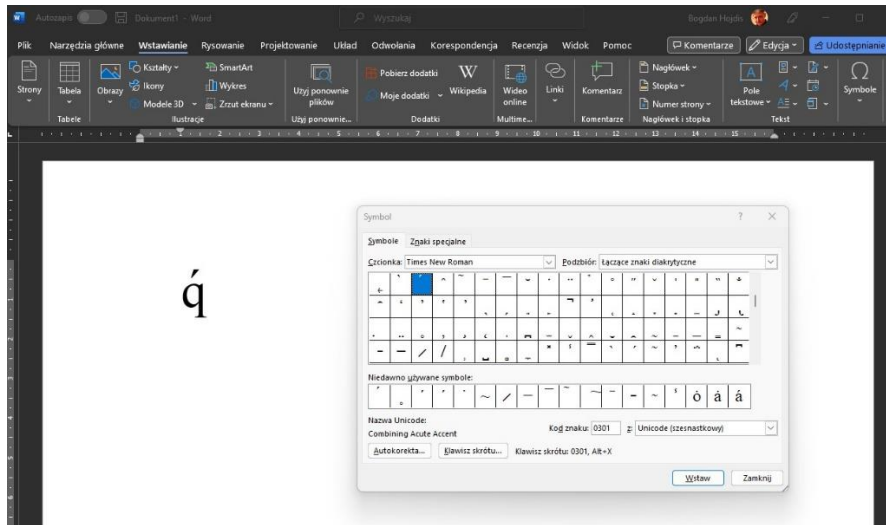
następnie z menu tekstowego na górze wybieramy zakładkę Wstawianie a potem prawym przyciskiem myszki otwieramy ze wstążki z ikonami narzędzie Symbole (Ω) / Więcej symboli.

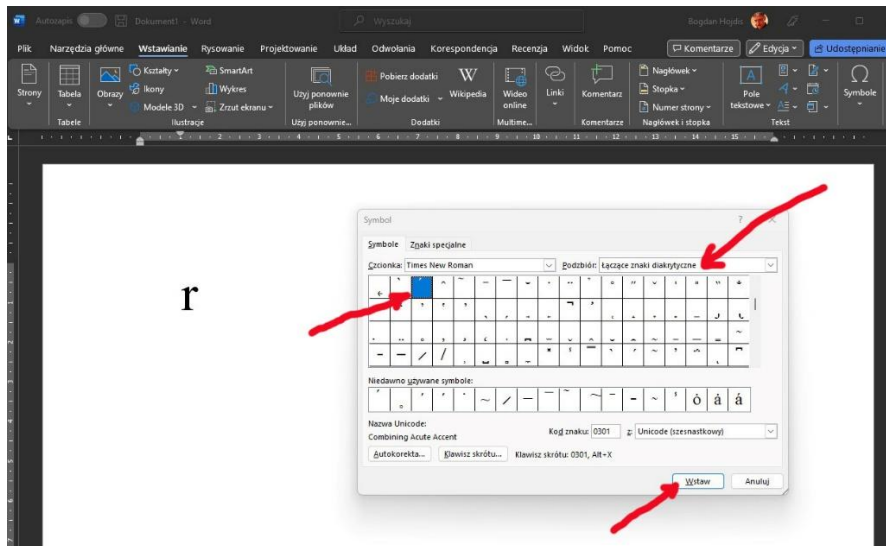
Pojawi się okienko, w którym z prawej strony u góry wybieramy podzbiór Łączące znaki diakrytyczne, po czym w tablicy poniżej zaznaczamy akut (Combining Acute Accent czyli trzeci znak od lewej w pierwszym rządku) i zatwierdzamy wybór przyciskiem Wstaw po prawej na dole okienka.

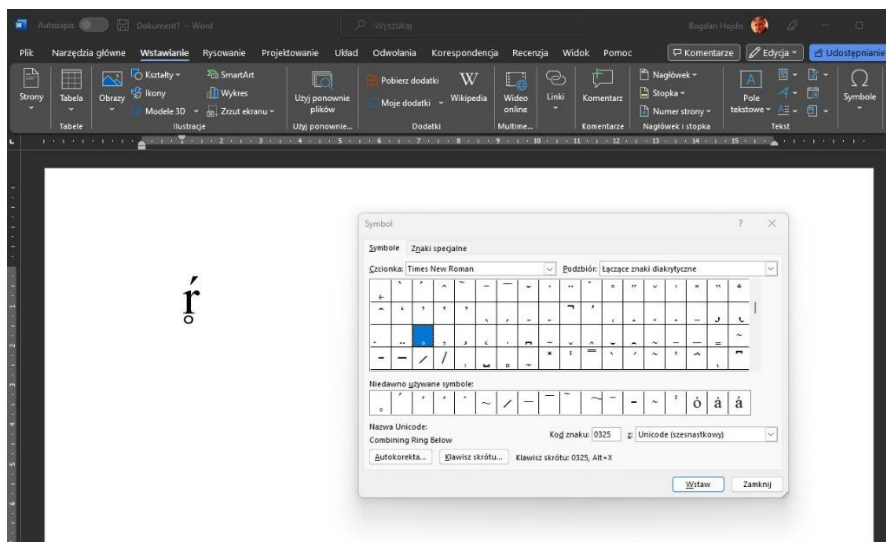
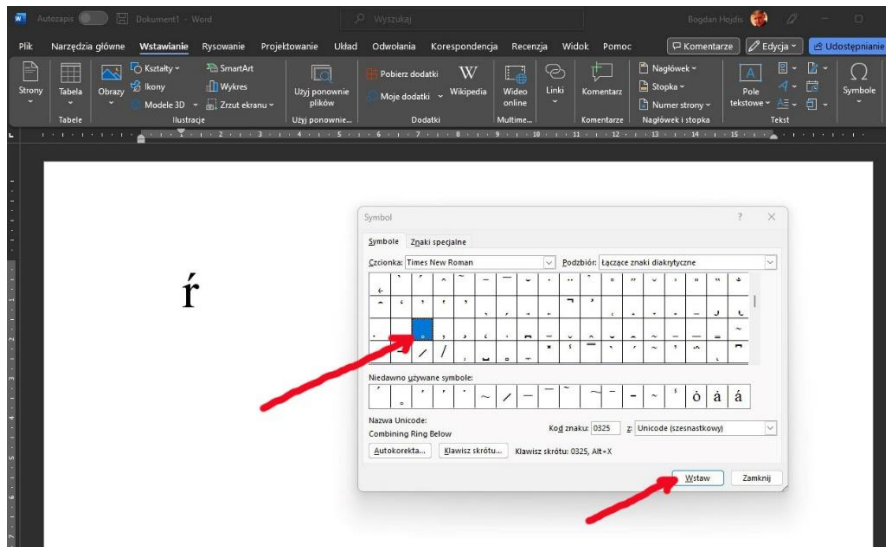

Efektom będzie znak  w tekście Worda.

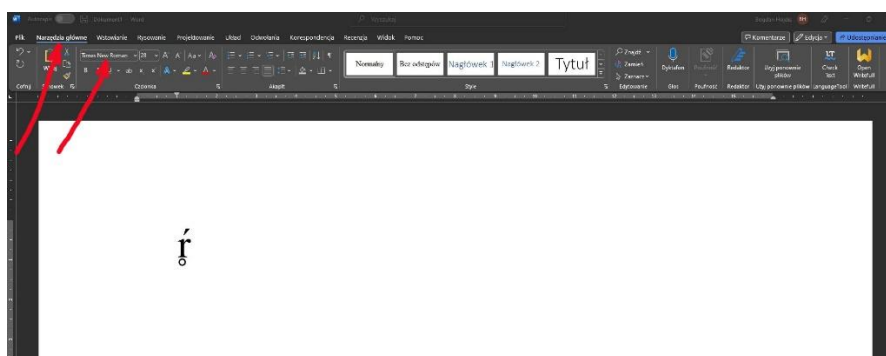

W ten sam sposób można tworzyć jeszcze bardziej złożone wieloznaki, w tym również z diakrytyką poniżej podstawowej linii pisma, jak na przykład ƒ, które pojawiło się w jednym z wydrukowanych już tomów. Poniżej można prześledzić tę czynność na zrzutach ekranu.

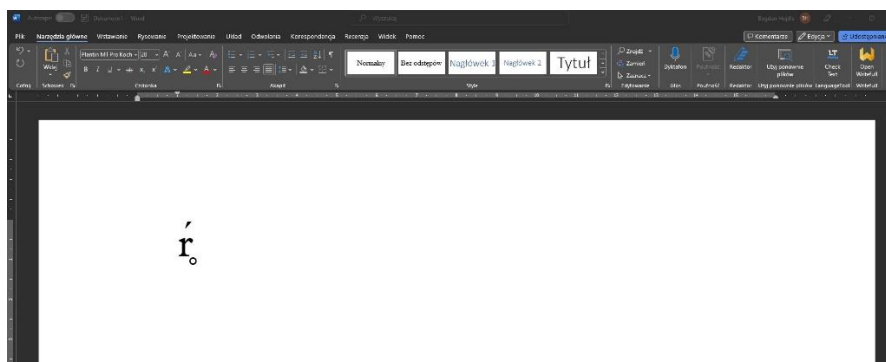

Po zamknięciu okienka Symbol i zaznaczeniu glifu ı lub ĩ możemy już przejść na wstążce u góry do Narzędzi głównych, a następnie w okienku po lewej zamiast Times New Roman wybrać Plantin MT Pro Koch i zmienić w ten sposób font na zalecany, docelowy.

Pozostanie znak podstawowy z dodaną diakrytyką, chociaż zmieni się jej wyrównanie pionowe (*Acute Accent*) i poziome (*Low Ring*).

Proszę nie przejmować się tymi zmianami, ponieważ w programie zecerskim pozycja obu znaków diakrytycznych zostanie poprawiona, co pokazujemy poniżej na dwóch zestawieniach.

Łączące znaki diakrytyczne w programie Word

Times New Roman

q̇ ḃ ṗ ṙ
 q̇ ḃ ṗ ṙ

Plantin MT Pro Koch

q̇ ḃ ṗ ṙ
 q̇ ḃ ṗ ṙ

Łączące znaki diakrytyczne w składzie (aplikacja zecerska)

Times New Roman

q̇ ḃ ṗ ṙ
 q̇ ḃ ṗ ṙ

Plantin MT Pro Koch

q̇ ḃ ṗ ṙ
 q̇ ḃ ṗ ṙ

Jeśli będziecie Państwo mieli jakiegokolwiek wątpliwości co do użycia jakiegoś znaku, to proszę o skonsultowanie się ze mną. [Bogdan Hojdis]

Kreski poziome. Przy podawaniu części wyrazów pojawiają się różnej długości kreski, na przykład: „końcówka –ach”, „formant –an–” (*Fragmenta*), „w grupach -’ir(z)- -’er(z)-” (*Poematy różne*). Właściwa jest tu krótka kreska łącznika, dostępna z klawiatury. Tym bardziej, że niemal zanikł już uzus stosowania myślników (pełnych pauz) a wszędobylska półpauza użyta w różnej funkcji w jednym zdaniu czyni zapis mało czytelnym, na przykład: „Tutaj dodamy, że z zakończeniem –eniu spotykamy też rym ścisły: baczeniu – vtrapieniu 54/9–10 (PieśKto kiedy 15–16)”

(*Fragmenta*). Możemy przy tym przyjąć, że w oznaczeniach od do (stron, dat rocznych itp.) stosujemy półpauzę.

Kreski pionowe. Wprowadzając pojedyncze i podwójne, pionowe kreski proste bądź ukośne w różnych funkcjach (staropolskiego przecinka, oboczności, końca wersu lub strony) raz poprzedza się je i kończy spacją, a innym razem „przykleja” do wyrazu poprzedzającego. W tekstach Worda brak tu konsekwencji, którą należałoby wprowadzić przygotowując je do druku. Praktyka ta wymaga ujednoczenia już teraz, ponieważ podczas adiustacji wydawniczej może ująć uwagę redaktorów i powodować błędne rozumienie zapisu. Proponujemy zatem przyjąć w odniesieniu do funkcji pionowych kresek następujące zasady:

- a) na oznaczanie oboczności

wyraz [spacja] | [spacja] wyraz

przy czym pionowa prosta kreska to znak w pozycji tablicy znaków unicodeU+007C (niekiedy dostępny też wprost z klawiatury nad klawiszem Enter), który nie będzie pochylany nawet w przy naniesieniu kursywy; natomiast w miejsce spacji tzw. miękkiej z klawiatury można ewentualnie wstawić twardą spację (niepodzielną) skrótem klawiaturowym Ctrl+Shift+Spacja,

- b) na oznaczanie przejścia do następnego wersu

tekst [spacja] / [spacja] tekst

ukośna kreska to tzw. znak ułamkowy dostępny z klawiatury na tym samym przycisku co znak zapytania (pozycja w tablicy znaków unicode U+002F); podobnie jak w punkcie powyżej, można w miejsce spacji tzw. miękkiej z klawiatury wstawić alternatywnie twardą spację (niepodzielną) skrótem klawiaturowym Ctrl+Shift+Spacja,

- c) na oznaczenie przejścia do następnej strony

tekst [spacja] // [spacja] tekst

ukośne kreski to zdublikowany tzw. znak ułamkowy (jak wyżej), a spację miękką z klawiatury również można zastąpić spacją twardą,

- d) na oznaczenie staropolskiego przecinka

wyraz/ [spacja] wyraz

kreska to znowu tzw. znak ułamkowy, ale nie poprzedzony żadną spacją,

- e) konsekwentnie na oznaczenie zbiegu staropolskiego przecinka oraz przejścia do następnego wersu stosujemy tę samą kombinację tzw. znaków ułamkowych i spacji miękkich bądź twardych

wyraz/ [spacja] / [spacja] wyraz

a na oznaczenie zbiegu staropolskiego przecinka i przejścia do następnej strony

wyraz/ [spacja] // [spacja] wyraz

Powyższe zalecenie odbiegają od zasad stosowanych w wydrukowanych już tomach (również nie zawsze konsekwentnie), wymagają przeto wyjaśnienia w naszym dodatku do tomu zerowego.

Cytowania. Jeżeli nie zmieniliśmy dotąd zasad cytowania w naszym dopełnieniu do *Tomu wstępnego* (wprowadzenia wydawniczego) *Dzieł wszystkich*, to powinniśmy respektować schematu stosowany w wydrukowanych już tomach. Pojawiają się jednak różnice.

- a. W tomie 1/2 (*Psalterz*) w komentarzu językowym cytaty staropolskie wpisano krojem prostym w cudzysłowie, podczas gdy w tomach wcześniej wydanych złożono je kursywą bez cudzysłówów, a cytaty łacińskie – krojem prostym także bez cudzysłówów. Przy tym wstawki (adnotacje) w cytatach staropolskich złożonych kursywą należy podawać zawsze krojem prostym w prostych nawiasach kwadratowych.
- b. Można znaleźć również inwariantne sposoby podawania źródeł do staropolskich cytatów (*Pisma polityczne*). Na przykład jest

cytat (RejZwierz, k. 125v)

a było w dotychczasowych tomach

RejZwierz 125v: cytat

(Przy czym w drugim zapisie brakuje niekiedy jeszcze dwukropka przed wprowadzanym cytatem, co wynika chyba z nieuwagi). W podanym przykładzie ze *Zwierzyńca* wątpliwości budziłby jednak zapis samotnej cyfry w wypadku strony recto (RejZwierz 125). Jeżeli nie byłoby przy niej oznaczeń s. lub k., to zapis mógłby oznaczać zarówno stronę 125 jak i kartę 125 recto. Dlatego trzeba wprowadzać doprecyzowania literowe, np. k. 137 (bez literki r dla strony recto tej karty) lub k. 137v (z literką v dla strony verso tej karty).

- c. Wykropkowane wypuszczenia w cytatach staropolskich podawane są w nawiasach kwadratowych prostych (*Poezja polityczna*), ale w wydrukowanych już wcześniej tomach kropki wprowadzono bez nawiasów (ze spacją również przed wielokropkiem) i ten zapis jest obowiązujący.
- d. W cytatach bibliograficznych (we wstępach, w bibliografii) tytuły książek bądź artykułów powinniśmy konsekwentnie składać kursywą, a tytuły czasopism – krojem prostym w cudzysłowie. Do tego, zgodnie z wcześniejszą praktyką, nazwę autora składamy pismem rozspacjowanym (Odstępy: Rozstrzelone / Co: 0,75 pkt):

Zob. J. Przyborowski, *Wiadomości o życiu i pismach J. Kochanowskiego*, Poznań 1857 (przykład z t. 2 *Treny*, s. 16).

- e. Stosowanie cudzysłowów (drukarskich „”) do przytoczeń (np. we wstępach) prowokuje również użycie cudzysłowów drugiego stopnia:

W objaśnieniu do Alc 65 czytamy: „Herkules wysłany do Tracji, którą, od pierwodruku, błędnie drukowano jako «zimną Trąbę»”... (t. 5 *Fragmenta*)

Tymczasem w wydany już tomie 2 (*Treny*) w analogicznej sytuacji używa się kursywy:

Zob. np. komentarz Faleńskiego do Tr 4/27 (2, 26): „*Widzieć krajów*, albo to jest omyłka w druku i powinno być *kraj ów*... (s. 17, przyp. 6).

Wyróżnienia. Po części niekonsekwencje w wyróżnianiu fragmentów tekstu wynikają pewnie z roboczego charakteru analizowanych materiałów. Dla przykładu, bezszeryfowy gruby krój o większym stopniu pisma w tytułaturach tomu 3 (*Fraszki*) zniknie, kiedy redaktorzy zastosują się do zaleceń dotyczących formatowania tekstu i usuną style nagłówkowe. Zdarzają się jednak różnice, na które należy zwrócić szczególną uwagę.

- a. W komentarzach do fraszek wyróżnienia wprowadzono krojem grubym (*bold*), a powinno się je złożyć pismem rozspacjowanym, podobnie jak w tomach już wydrukowanych. Na przykład jest

s. 66/15 (2,57,1): **Jesli co ważne jest świadectwo moje co ważne** – co ‘coś, choć trochę’ zob. np. RejZwierz 137: *A niechby wždy w gospodzie co jeść uczyniono*

a powinno być

s. 66/15 (2, 57, 1): *Jesli co ważne jest świadectwo moje co ważne* – co ‘coś, choć trochę’ zob. np. RejZwierz 137: *A niechby wždy w gospodzie co jeść uczyniono*

– tu rozspacjowanie na 2 punkty (Odstępy: Rozstrzelone / Co: 2 pkt).

Przy okazji powyższego egzemplum trzeba jeszcze zaznaczyć, że po przecinkach, które nie wprowadzają ułamka dziesiętnego, musimy dodawać pojedynczą spację. W odniesieniu do ewentualnego oznaczania składek drukarskich (np. na stronach z transkrypcją) ustaliliśmy, że brak informacji A1 dla pierwszej karty w składce nie jest uchybieniem, ale gdy brakuje cyfry przy literze składki dalszej (np. składka G, karta 4 recto) bądź zupełnie brak obu oznaczeń, to odpowiednio cyfrę albo literę i cyfrę zawsze dodajemy w nawiasie kwadratowym (czyli G[4] lub [G4]).

- b. We fragmentach tomu 9 (*Aratus*) skróty poleceń typu por., zob. wyróżniono kursywą, podczas gdy w innych tomach (nie tylko wcześniejszych) są one złożone krojem prostym i taki zapis przyjmujemy za obowiązujący. Natomiast konwencjonalne, łacińskie skróty w cytatach bibliograficznych zgodnie z wcześniejszą praktyką wyróżniamy kursywą (*op. cit.*, *idem* / *eadem*, *ibidem* itp.).

Skróty. Nie pochylaliśmy się wspólnie nad jednolitymi regułami tworzenia (bądź nie) i używania skrótów źródeł, ponieważ są one podane we *Tomie wstępnym* (s. 58-67). Mimo to napotyka się okazjonalne innowacje. Na przykład we wstępie do tomu 7/1 (*Pisma polityczne*) zostały wprowadzone skróty Zg1, Zg2 – chociaż w *Tomie wstępnym* podano KochZg.

Właściwie nie powinniśmy powtarzać w naszych tomach skrótów, które zostały już rozwiązane w *Tomie wstępnym*. Należy też zwrócić uwagę, że dowolność nie tylko utrudnia zrozumienie, ale ma też konsekwencje w odniesieniu do ekonomiki tekstu. W tym samym bowiem tomie 7/1 wykaz skrótów źródeł zawiera powtórzenia zarówno z tomu zerowego, jak i ze *Słownika polszczyzny XVI wieku* – co przecież jest zbędne. Jeżeli jednak zdecydujecie się Państwo na powtarzanie skrótów źródeł w swoich tomach, to jednak nie powinniście tworzyć nowych skrótów dla źródeł już ujętych we *Tomie wstępnym*. (Przecież układ skrótów czy odesłań w BPP jest aż nadto skomplikowany, żeby stawiać czytelników przed kolejną zagadką). Z tych powodów należałoby zatem w *Pismach politycznych* zastosować odpowiednio skróty KochZg1 i KochZg2, ponieważ taka ich postać w zasadzie nie wymagałaby już dodatkowych objaśnień.

Dla wygody Autorów, ale również ze względu na prace korektorskie, zamieszczamy poniżej wykaz abrewiacji tytułów dzieł Kochanowskiego, który został uzupełniony o innowacje powstałe w nowych tomach (na zielono). **W kilku przypadkach wydawcy wymyślili rozwiązania alternatywne w stosunku do tomu wstępnego (na czerwono), które jednak nie powinny być stosowane.**

I. Utwory polskie

KochAp

Apoftegmata

KochBr

Broda

KochCn	<i>Wykład cnoty</i>
KochCz	<i>O Czechu i Lechu</i>
KochDryas	<i>Dryas Zamechska</i>
KochDz	<i>Dziwosłób</i>
KochEpKoch	<i>Epitalamium Jana Kochanowskiego</i>
KochEpRadz	<i>Epitalamium Krzysztofa Radziwiłła</i>
KochFr	<i>Fraszki</i>
KochFrag	<i>Fragmenta</i>
KochJez	<i>Jezda do Moskwy</i>
KochLFog / KochList	<i>List do Fogelwedera</i>
KochLZam 1	<i>List do Zamojskiego (przy Odprawie)</i>
KochLZam 2	<i>List do Zamojskiego (przy Pieśniach trzech)</i>
KochMac	<i>Carmen macaronicum</i>
KochMarsz	<i>Marszałek</i>
KochMącz	<i>Wiersz w słowniku J. Mączyńskiego, [Żebyś do szkoły...]</i>
KochMon	<i>Monomachija Parysowa z Menelausem</i>
KochMuza	<i>Muza</i>
KochNKar	<i>Nowy Karakter</i>
KochOdpr	<i>Odprawa posłów greckich</i>
KochOmen	<i>Omen</i>
KochOrt	<i>Ortografia polska (Ursinus)</i>
KochPam	<i>Pamiętka Janowi na Tęczynie</i>
KochPhaen	<i>Fenomena</i>
KochPieś	<i>Pieśni</i>
KochPij	<i>O sprosności pijaństwa</i>
KochPijFr	<i>Fraszki przy: O sprosności pijaństwa</i>
KochPogrz	<i>Przy pogrzebie rzecz</i>
KochProp	<i>Proporzec</i>
KochPs	<i>Psalterz Dawidów</i>
KochPsDed	<i>Psalterz, Dedykacja</i>
KochSat	<i>Satyr</i>
KochSob (1 ... 12)	<i>Pieśń o sobótce</i>
KochSobWst	<i>Pieśń o sobótce (wstęp)</i>
KochSz	<i>Szachy</i>
KochSzNaHerb	<i>Szachy (Na herb Tarnowskich)</i>
KochTarn	<i>O śmierci Jana Tarnowskiego</i>
KochTr	<i>Treny</i>
KochWr	<i>Wróżki</i>
KochWtarg	<i>Wtargnienie do Moskwy</i>
KochWz	<i>Wzór pań mężnych</i>
KochZg	<i>Zgoda</i>
KochZuz	<i>Zuzanna</i>

W tym utwory z *Fragmentów*

Alc	<Álcestis mężą od śmierci zastąpiła>
ArcGn	Do Jego M<iłości> Ks<iędza> Arcybiskupá Gnieźnieńskiego
EpitCo raz	Epitáfijum (Co raz Bóg przejrzał, to już być musi)
EpitKKoch	Epitáfijum Kásprá Kochánowskiego

EpitPróz	Epitáfijum (<i>Prózné nászé stáráníé</i>)
Firl	Do Jego M<iłości> Páná Mikołájá Firlejá
FragAm	Frágment bitwy z Ámuratem u Wárny
FragJan	<i>Wstęp: dedykacja Jana Januszowskiego do Jana Firleja</i>
FragNagr	Frágment nagrobku
FragParn	Frágment (<i>Pod Párnázem</i>)
Klel	Ná obraz Klelijéj
KochAp / Ap 1–23	Ápoftegmatá <1–23>
KochMac / Mac	Carmen macaronicum
KochPogrz / Pogrz	Przy pogrzebie rzecz
Kol	Kolędá
KsŁas	Ná swé księgi do Łaskiégo
Lukr	Ná obraz Lukrecyjéj
MostWarFrag	Ná most wárszáwski
NagrTęcz	Nagrobek Tęczynskiému
PieśFrag 1–11	Pieśni I–XI
PieśKto kiedy	Pieśń (<i>Kto kiedy miał słuszniejszą przyczynę plákánia</i>)
PieśKto mię	Pieśń (<i>Kto mię w mym ciężkim frásunku rátuje</i>)
PieśNiewin	Pieśń (<i>Niewinna duszo, owaś ty już w niebie</i>)
Śm	Śmierci sie nie bać, cnoty nászládowác
Tabl	Ná 12 tablic ludzkiégo żywotá
Telez	Ná mężną Telezylłę

II. Utwory łacińskie

KochAndrPatr	<i>Andreae Patricio</i>
KochArat	<i>Aratus</i>
KochDict	<i>In Dictionarium Ioannis Mączyński</i>
KochDoralic	<i>Epitaphium Doralices</i>
KochDr	<i>Dryas Zamchana</i>
KochEl	<i>Elegiarum libri IV</i>
KochElect	<i>De electione, coronatione et fuga Galli</i>
KochElOsm	<i>Elegie z rękopisu Osmólskiego</i>
KochExp	<i>De expugnatione Polottei</i>
KochFor	<i>Foricoenia</i>
KochGal	<i>Gallo crocitantii</i>
KochLyr	<i>Lylicorum libellus</i>
KochOrph	<i>Orpheus Sarmaticus</i>
KochPan	<i>Pan Zamchanus</i>
KochSteph	<i>Ad Stephanum Regem Epinicion</i>
KochZam	<i>Joannis de Zamoscio Epithalamion</i>

Powyższe zestawienie jest dopełnieniem (ewentualnie modyfikacją) obowiązującego nadal wykazu skrótów zawartych w *Tomie wstępnym* (wprowadzeniu wydawniczym), który obejmuje przecież nie tylko polskie i łacińskie utwory Jana Kochanowskiego, ale również: 1) staropolskie wydania zbioru *Jan Kochanowski*, 2) źródła pomocnicze cytowane za *Słownikiem polszczyzny XVI w.*, 3) księgi biblijne, 4) literaturę pomocniczą, 5) inne skróty (w tym łacińskie językoznawcze).

Reprografię wykazu skrótów zawartych w *Tomie wstępnym* udostępniamy w formacie PDF pod adresem:

<https://poledyt.amu.edu.pl/download/Wykaz%20skro%CC%81to%CC%81w%20w%20Tomie%20wst%C4%99pnym.pdf>

Na koniec przypominamy, iż ogólna, normatywna zasada objaśniania wprowadzanych skrótów zakłada rozwiązywanie ich przed miejscem użycia. Wyjątek stanowią skróty konwencjonalne, na przykład bibliograficzne czy językoznawcze, których nie trzeba rozwiązywać albo które zostały objaśnione w *Tomie wstępnym*.

Odesłania, znaczniki. Zasadniczo nie wprowadzamy przypisów do transkrypcji, ale odstępstwo od tej reguły pojawiło się w tomie 9 (*Aratos*). Wymagać to będzie specjalnego projektu typograficznego dla tego tomu i stosownego wytłumaczenia w dodatku do tomu zerowego.

Generalnie przypisów we wstępach i komentarzach do nowych tomów mamy znacznie więcej niż w tomach wydrukowanych wcześniej.

Zauważyliśmy różnice w stosowaniu numeracji wersów transkrypcji. W tomie 7/1 (*Pisma polityczne*) są to cyfry wielkości tekstu głównego wyrównane do podstawowej linii pisma, a powinny być we frakcji górnej – mniejsze i podniesione w górę. Oznaczanie wersów transkrybowanego tekstu zawsze należy wykonać cyframi arabskimi we frakcji górnej, przy czym w tekstach poetyckich cyfry z lewej strony numerują kolejne wersy wiersza, a z prawej – wersy druku (np. w t. 4 *Pieśni*). Odległość cyfrowych znaczników od tekstu transkrypcji w dokumentach Worda może być różna w poszczególnych nowych tomach, ponieważ ewentualne przesunięcie znaczników do krawędzi kolumn tekstowych zostanie wykonane w trakcie składu w programie zecerskim. Prosimy tylko, aby w obrębie jednego tomu wszystkie cyfry zliczające kolejne wersy transkrypcji wyrównać w układzie pionowym (cyfra pod cyfrą).

* * *

W związku z wyrażanymi na jednym ze spotkań przez Zespół *Fraszek* pomysłami na wyrugowanie transliteracji z przygotowywanych tomów – przypominamy, że mamy obowiązek przygotować kontynuację, dokończenie edycji sejmowej DWJK, dlatego **dotychczasowe zasady stosowania transkrypcji i transliteracji pozostają bez zmian.**

B. Grafiki (skany lub zdjęcia starodruków i rękopisów)

Cyfrowe skany/fotografie starodruków i rękopisów, pozyskane już przez zespoły opracowujące Dzieła wszystkie, mogą zostać użyte również do druku, jeśli będą spełniały kilka warunków technicznych.

1. Jakość skanu bądź zdjęcia zależy od dwóch wzajemnie zależnych parametrów: wielkości (wysokość i szerokość cyfrowego obrazu) oraz rozdzielczości (liczby pikseli na jednostkę). Jeżeli wielkość cyfrowego obrazu w stosunku do papierowego oryginału jest proporcją 1:1, to minimalna rozdzielczość obrazu powinna wynosić 300 pikseli na cal (dpi – *dots per inch*). Zazwyczaj jest tak w przypadku dobrej jakości skanów.
Jeśli jednak rozdzielczość jest niższa niż 300 dpi, to wielkość obrazu cyfrowego powinna być wielokrotnie większa niż wymiary papierowego oryginału. (Niekiedy nawet dziesięciokrotnie). Takie parametry mają dobrej jakości zdjęcia wykonane aparatem cyfrowym.
2. Skany bądź zdjęcia powinny być raczej wielobarwne (obligatoryjnie w wypadku manuskryptu), przy czym zdatne do celów wydawniczych są tylko tryby trój- lub czterokolorowe (RGB lub CMYK) z głębią koloru odpowiednio 24-bitową i 32-bitową.
3. Akceptowalne formaty plików to: TIF / TIFF, JPG / JPEG (ale bez kompresji!); dopuszczalny – BMP. Natomiast formaty nieakceptowalne to PNG i GIF (tzw. internetowe), a ze względu na obniżającą jakość optymalizację – również formaty wykorzystywane cyfrowych bibliotekach, tj. DJVU i PDF. Zdajemy sobie sprawę, że specyfikacja dotycząca grafiki może okazać się dla Państwa enigmatyczna. Proszę traktować ją przeto jako wskazanie niezobowiązujące, ponieważ wykonanie lub zakup odpowiedniej jakości skanów bądź zdjęć uwzględniono we wniosku o środki na druk w marcu br.

C. Zakres prac naukowych i nienaukowych

W trakcie wydania tomów 5, 6, 8 i 11 pojawiła się potrzeba dookreślenia zakresu prac naukowych i nienaukowych. Według nomenklatury ministerialnej do pierwszych należą: redakcja naukowa, poprawki po recenzji oraz redakcja wydawnicza (adiustacja). Drugie to korekta I przed łamaniem, łamanie (*vel* skład), korekta II po łamaniu oraz rewizja przed drukiem. Instrukcja dla korektorów i składaczy to modyfikacja standardowych obowiązków, która jest uzgadniana na bieżąco z zatrudnianymi współpracownikami. Istotniejsze są jednak oczekiwania wobec autorów, redaktorów odpowiedzialnych za dany tom oraz redaktorów wydawniczych (adiustatorów). Efekty ich pracy decydują bowiem o naukowej wartości publikacji. Dlatego zamieszczamy poniżej wykaz ustaleń odnoszących się do poprawności materiału, który będzie przekazywany do korekt i łamania. Oczekujemy, że będzie to materiał:

- a) kompletny,
- b) bezbłędny merytorycznie,
- c) poprawny przedmiotowo i systemowo (strukturalnie).

Przy czym poprawność przedmiotowa i systemowa obejmuje:

- poprawność nazw własnych (w tym nazwisk, tytułów, postaci itp.),
- tożsamość transkrypcji i cytatów z transkrypcji w objaśnieniach (oczywiście z uwzględnieniem skrótów),
- poprawność transliteracji w indeksach,
- poprawność transkrypcji wydawanych utworów, w tym jej adekwatność do podobizn oryginałów wybranych jako podstawa edycji,
- poprawne użycie specjalistycznych skrótów (łacińskich językoznawczych, biblijnych itp.), których rozpoznanie i skorygowanie przez korektorów zajmie znacznie więcej czasu i może być mniej efektywne niż podczas redakcji naukowej oraz adiustacji,
- zachowanie struktury treści współmiernej wobec wcześniejszych tomów (np. wykazów zmian tekstowych),
- konsekwentne stosowanie rozstrzygnięć, które są zawarte w części A punkt 4 niniejszych „Zaleceń technicznych i redakcyjnych”; zmodyfikowane wersje zaleceń są na bieżąco udostępniane online pod adresem:

<https://poledyt.amu.edu.pl/download/Zalecenia%20techniczne%20i%20redakcyjne.pdf>

UWAGA: Wszystkie tekstowe pliki (Worda), nad którymi definitywnie zakończono prace naukowe (z adiustacją włącznie) należy umieścić na serwerze DWJK-IBL w Materiałach produkcyjnych w podkatalogu właściwym dla danego tomu. Na przykład pliki tekstowe z edycją *Fraszek* należy umieścić w katalogu /Materiały produkcyjne/Nowe tomy do druku/Tom 03 Fraszki/Tekst. Z tego miejsca dokumenty te zostaną pobrane do korekt i składu. Unikniemy w ten sposób ewentualnych pomyłek, tj. pobrania do produkcji tekstów, które nie są wersją ostateczną.

W opracowaniu niniejszych zaleceń uczestniczyli: prof. dr hab. Andrzej Dąbrówka, dr Łukasz Cybulski, prof. UAM dr hab. Marek Osiewicz oraz mgr Krzysztof Porosło.